

ئادەم خاراكتېرىنىڭ 6 تۈۋرۈكى

ئەركىن سىدىق

-2011 يىلى 4-ئاينىڭ 2-كۈنى

بۇنىڭدىن نەچچە ئاي ئىلگىرى ئۇيغۇر دىيارىدىكى بىر ئوقۇتقۇچى ماڭا ئېلىخەت يېزىپ، مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرىغا قارىتىلغان ئەخلاق تەربىيىسىنى قانداق ئېلىپ بارغاندا ئۈنۈم قازانغىلى بولىدىغانلىقىنى سورىغان ئىدى. ئۇيغۇر دىيارىدىن ئايرىلغىلى 20 نەچچە يىل بولغان مەندەك بىر ئادەم ئۈچۈن ئۇ يەردىكى مەكتەپلەردە ئەخلاق تەربىيىسىنى قانداق ئېلىپ بېرىش ئۈستىدە توغرا ياكى مۇۋاپىق تەكلىپ بېرىش ئاساسەن مۇمكىن ئەمەس. بۇ ئۇ ھەقتە ھېچ نېمىنى بىلمەيدىغانلىقتىن ئەمەس، بەلكى ئۇنداق ئىشلارنى ئېلىپ بېرىش ئۇيغۇرلارنىڭ ئۆز ئىلكىدىكى ئىش بولمىغانلىقى ئۈچۈن، غەرب ئەللىرى يولغا قويۇۋاتقان نۇرغۇن ياخشى ۋە ئۈنۈملۈك - ئۈسۈلتەدېرىلەرنى ئۇيغۇر دىيارىدا قوللىنىش مۇمكىن ئەمەسلىكىدىندۇر. مەن بەزى ئۇيغۇر زىيالىيلىرىنىڭ ئەسەرلىرىنى ئوقۇغاندا، ئۇلاردا ئەخلاق ھەققىدىكى ئۇيغۇرلارغا خاس ھالدا بايان قىلىنغان، ئىلمىيلىكى يۇقىرى ۋە ئەھمىيىتى زور مەزمۇنلارنىڭ بارلىقىنى بايقىدىم. مەن ئاشۇ مەزمۇنلارنى كۆرگەندە، ئىچىمدە «ئەگەر ئۇيغۇر دىيارىدىكى مەكتەپلەردە مۇشۇنداق ماتېرىياللارنى خۇددى سىياسىي ئۆگىنىشتەك بىر شەكىلدە ئۆگىنىدىغان بولسا، ئۇيغۇرلارنىڭ قىياپىتىدە نەقەدەر زور ئۆزگىرىشلەر بولۇپ» - كېتەتتەنە؟ دەپ ئويلىدىم. ئەمدى يۇقىرىقى ئوقۇتقۇچىغا كەلسەك، مەن گەرچە ئۇنىڭ سورىغىنىغا ئۇدۇللا جاۋاب بېرىشنى مۇۋاپىق كۆرمىگەن بولساممۇ، كاللامدا «ۋەتەندىكىلەرنى بۇ ھەقتىكى بەزى پايدىلىق ئۇچۇرلار بىلەن تەمىنلىگىلى «بولارمۇ؟ دەپ ئويلاپ كەلگەن ئىدىم. يېقىندا ئىنگلىزچە تور بەتلەرنى ئاخشۇرۇۋېتىپ، «ئادەم خاراكتېرىنىڭ 6 تۈۋرۈكى دېگەن مەزمۇننى ئۇچۇر تۈپ قالدۇم. مەن مەزكۇر ماقالىدە ئاشۇ مەزمۇننى بايان قىلىپ ئۆتتەمەن.

مەن رەسمىي مەزمۇننى باشلاشتىن بۇرۇن، بۇ 6 «تۈۋرۈك» نى تەييارلىغان شىركەت ھەققىدە قىسقىچە چۈشەنچە بېرىپ ئۆتۈشنى مۇۋاپىق كۆردۈم. ئامېرىكىدىكى مەكتەپ يېشىدىكى بالىلارنىڭ ئەخلاق تەربىيىسىمۇ ئاساسىي جەھەتتىن باشقا ئەللەرنىڭكىگە ئوخشاپ كېتىدۇ. يەنى، بۇ تەربىيە مەكتەپ، - ئاتا-ئانا، دىنىي ئورۇنلار (مەسىلەن چېركاۋلار ۋە (مەسچىتلەر ۋە جەمئىيەتتىكى تەشۋىقات ۋاسىتىلىرى ئارقىلىق ئېلىپ بېرىلىدۇ. مەن ھازىرغىچە كۆرگەن بىر قىسىم ماتېرىياللاردا كۆرسىتىلىشىچە، ئەخلاق تەربىيىسى بىلەن دىنىي تەربىيە ئىنتايىن يۇقىرى دەرىجىدە بىرلىشىپ كەتكەن بولۇپ، نۇرغۇن - ئاتا-ئانىلار بالىلىرىنىڭ ئەخلاق تەربىيىسىنى دىنىي تەربىيە ئارقىلىق ئىشقا ئاشۇرىدۇ. ئامېرىكا نوپۇسىنىڭ 76.5 پىرسەنتى خرىستىئانلار بولۇپ، (http://www.adherents.com/adh_dem.html) مېنىڭ كۆزىتىشىمچە بۇ خرىستىئانلارنىڭ كۆپىنچىسى ھەر شەنبە ياكى يەكشەنبە كۈنلىرى ئۆز چېركاۋلىرىغا بېرىپ، دىنىي تەربىيە ئاڭلاپ كېلىدۇ. بۇلاردىن باشقا، ئامېرىكىدا يەنە ھۆكۈمەت ئەمەلدارلىرى، شىركەت باشلىقلىرى، شىركەت خادىملىرى، ۋە مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرىغا ھەر خىل تەربىيە (ئىنگلىزچە training) ئېلىپ بارىدىغان كەسپىي شىركەتلەرمۇ بار بولۇپ، ئۇلارنىڭ كۆپىنچىلىرى «مەسلىھەت بېرىش» (شىركەتلىرى) ئىنگلىزچە consulting company) دەپ ئاتىلىدۇ. مەن مەزكۇر ماقالىدە تونۇشتۇرماقچى بولغان «ئادەم خاراكتېرىنىڭ 6 تۈۋرۈكى نى ئەنە ئاشۇنداق، «يۈسۈپوغلۇ (ئىنستىتۇتى) ئىنگلىزچە Institute Josephson،

(<http://charactercounts.org>) دەپ ئاتىلىدىغان بىر شىركەتنىڭ تور بېتىدىن تاپتىم. بۇ شىركەت ھېلىقى 6 «تۈۋرۈك نى كەڭلىكى بىر مېتىر، ئېگىزلىكى بىر يېرىم مېتىر كېلىدىغان قەغەز تەشۋىقات تاختىسى قىلىپ ئىشلەپ چىققان بولۇپ، ئۇلار قىلىدىغان ئىشلارنىڭ بىرى» ئادەم خاراكتېرىنى يېتىلدۈرۈش «كۇرسى» (ئىنگلىزچە Character seminar development) نى ئېلىپ بېرىش ئىكەن. ئۇلار ئېھتىياجلىق ئورۇنلارنى ئادەم خاراكتېرىگە ئائىت - تەلىم تەربىيە ماتېرىيالى ۋە - ئۇسۇلچىلىرى بىلەنمۇ تەمىنلەيدىكەن (<http://charactercounts.org/resources/index.html>).

بۇ يەردە مەن يۈسۈپوغلۇ ئىنستىتۇتنىڭ قىلغان ئىشىدىن بىر مىسال كۆرسىتىپ ئۆتەي. بۇ شىركەتنىڭ قۇرغۇچىسى مايكۇل يۈسۈپوغلۇ (ئىنگلىزچە Josephson Michael) نىڭ دېيىشىچە، 90 يىللارنىڭ بىرىدە كالىفورنىيە شتاتىنىڭ ئەمەلدارلىرىنىڭ ئىچىدە 3 كىشى خىزمەت ئەخلاقى جەھەتتە خاتالىشىپ، قانۇن جەھەتتىن جازالىنىپتۇ. شۇنىڭ بىلەن كالىفورنىيەدىكى بىر قېتىملىق ئومۇمىي سايلام ئارقىلىق، كالىفورنىيەدىكى قانۇنچىلار ئۈچۈن مەجبۇرى ئېلىپ بېرىلىدىغان خىزمەت ئىستىلى پىرىنسىپلىرى ھەققىدىكى - تەلىم تەربىيە توغرىسىدا بىر قانۇن ماقۇللىنىپتۇ. شۇنىڭ نەتىجىسىدە كالىفورنىيە ھۆكۈمىتى مايكۇل نى تەكلىپ قىلىپ، شتات ئەمەلدارلىرىغا بىر كۈن ئەخلاق تەربىيىسى سېمىنارى (كۇرسى) ئېلىپ بېرىپتۇ. ئامېرىكىدا سىياسىي ئۆگىنىش مەۋجۇت ئەمەس بولۇپ، يۇقىرىقى سېمىنارنى ئامېرىكىدىكى - - ئىدارە كارخانىمەكتەپلەردىكى خادىملار مەجبۇرى قاتناشتۇرۇلىدىغان ئىشلارنىڭ بىرى، دېيىشكە بولىدۇ.

ئاساسىي مەزمۇن

ئادەم خاراكتېرى ھەققىدىكى - تەلىم تەربىيە ھەممە ئادەملەرگە قارىتىلغان بولۇپ، يۈسۈپوغلۇ ئىنستىتۇتى ئادەم خاراكتېرى تەربىيىسى پروگراممىسى بىلەن ماتېرىياللىرىنى ھەممە ئادەملەر ئەتراپ قىلىدىغان 6 خىل قىممەت ئاساسىدا تەييارلىغان. بۇ قىممەتلەر سىياسىي ياكى دىنىي قىممەتلەر ئەمەس بولۇپ، مەدەنىيەت جەھەتتىنمۇ مەلۇم بىر كىشىلەر توپىغا قارىتىلمىغان. شۇڭا تەربىيىلىگۈچىلەر تۆۋەندىكى نۇقتىلار ئاساسىدا 6 تۈۋرۈكنى - ياشئۆسمۈرلەرگە چۈشەندۈرسە بولىدۇ. يۇقىرىقى شىركەتنىڭ تور بېتىدە - ياشئۆسمۈرلەرنىڭ بۇ 6 تۈۋرۈكنى يادلىۋېلىشى ئۈچۈن رەڭلىك خەتلەر بىلەن تەييارلانغان بىر كىچىك رامكىمۇ بار بولۇپ، مەن ئۇنىڭ رەسىمىنى مەزكۇر ماقالىنىڭ ئاخىرىغا كىرگۈزۈپ قويدۇم. تۆۋەندىكىسى ئادەم خاراكتېرىنىڭ 6 تۈۋرۈكى ئۆز ئىچىگە ئالدىغان نۇقتىلاردىن ئىبارەت.

ئىشەنچلىك بولۇش (Trustworthiness)

-- سەمىمىي بولۇش

-- باشقىلارنى ئالدىماڭ، كۆچۈرمىكەشلىك ياكى ئوغرىلىق قىلماڭ

-- ئىشەنچلىك (رەئىئابىلە) بولۇڭقىلغان گېپىڭىزدە تۇرۇڭ

-- توغرا ئىشنى قىلىش غەيرىتىگە ئىگە بولۇڭ

-- بىر ياخشى ئابروي تىكلەڭ

-- ساداقەتمەن - بولۇڭئائىلىڭىز، دوستلىرىڭىز ۋە ۋەتىنىڭىز بىلەن ھەر نەپەس بولۇڭ

باشقىلارغا ھۆرمەت قىلىش (Respect)

- باشقىلارغا ھۆرمەت بىلەن مۇئامىلە قىلىڭ
- ئالتۇن قاندىگە ئەمەل قىلىڭ (ئالتۇن: قاندىدە سىز باشقىلاردىن قانداق مۇئامىلىگە ئېرىشىشىنى ئارزۇ قىلىسىڭىز، سىزمۇ باشقىلارغا شۇنداق مۇئامىلە (قىلىڭ)
- باشقىلارغا سەۋرچان بولۇڭ، ئوخشىمىغان ئادەملەردىكى پەرقلەرنى قوبۇل قىلىڭ
- ئىشھەرىكەتتە ياخشى بولۇڭ، ناچار سۆزلەرنى ئىشلەتمەڭ
- باشقىلارنىڭ - ھېسسىياتى تۇيغۇلىرىغا ئەھمىيەت بېرىڭ
- باشقىلارغا تەھدىت سالماڭ، باشقىلارنى ئۇرماڭ ياكى زەخمىلەندۈرمەڭ
- باشقىلار سىزگە ئاچچىقلانغاندا، سىزنى ھاقارەتلىگەندە، ۋە سىزنىڭ پىكىرىڭىزگە قوشۇلمىغاندا، ئۇلارغا تىنچلىق بىلەن مۇئامىلە قىلىڭ

مەسئۇلىيەتچانلىق (Responsibility)

- سىز قىلىشقا تېگىشلىك ئىشلارنى تولۇق قىلىڭ
- ئالدىن پىلانلاڭ
- قەتئىي: داۋاملاشتۇرۇڭ توختاۋسىز تىرىشك
- ھەر ۋاقىت كۈچىڭىزنىڭ يېتىشىچە تىرىشك
- ئۆزىڭىزنى تۇتۇپلىڭ
- ئۆزۈڭىزگە ئىنتىزامچان بولۇڭ (بە - سەلفىدىسكىپلىنەد
- بىر ئىشنى باشلاشتىن بۇرۇن ياخشى - ئويلىنىڭ ئىشنىڭ ئاقىۋىتىنى ئويلاڭ
- ئۆزىڭىزنىڭ سۆزى، - ئىشھەرىكىتى ۋە پۇرتىسىيىسىگە مەسئۇل بولۇڭ
- باشقىلار ئۈچۈن بىر ياخشى ئۆلگە يارىتاڭ

ئادىللىق (Fairness)

- قاندىدە بۇيىچە ئىش قىلىڭ
- باشقىلار بىلەن نۆۋەتلىشىڭ ۋە باشقىلار بىلەن تەڭ پايدىلىنىڭ
- ئوچۇق كۆڭۈللۈك بولۇڭ، باشقىلارنىڭ سۆزىگە قولاق سېلىڭ
- باشقىلاردىن پايدىلىنىۋالماڭ
- ئىشنى بىغەملىك بىلەن باشقىلارغا دۇڭگىمەڭ
- ھەممە كىشىلەرگە ئادىللىق بىلەن مۇئامىلە قىلىڭ

كۆڭۈل بۆلۈش (Caring)

--ئاق كۆڭۈل بولۇڭ

--باشقىلارغا ھېسداشلىق ۋە خەيرىخاھلىق قىلىدىغان بولۇڭ، ھەمدە باشقىلارغا كۆڭۈل بولۇڭ

--مىننەتدارلىقىڭنى بىلدۈرۈڭ

--باشقىلارنى ئەپۇ قىلىڭ

--ھاجەتمەنلەرگە ياردەم قىلىڭ

گراژدانلىق بۇرچىنى ئادا قىلىش (Citizenship)

--مەكتىپىڭىز ۋە جەمئىيىتىڭىزنى ياخشىلاش ئۈچۈن بىر كىشىلىك تۆھپىڭىزنى قوشۇڭ

--باشقىلار بىلەن ھەمكارلىشىڭ

--جەمئىيىتىڭىزنىڭ پائالىيەتلىرىگە قاتنىشىڭ

--ئەتراپىڭىزدىكى ئىشلاردىن خەۋەردار بولۇپ تۇرۇڭ

--سايلامغا قاتنىشىپ بىلەت تاشلاڭ

--بىر ياخشى خوشنا بولۇڭ

--قانۇنقا ئىدىلەرگە ئەمەل قىلىڭ

--ھوقۇققا ھۆرمەت قىلىڭ

مۇھىتى قوغداڭ

--پىدايى (ياكى) سەييارە ئىشلارغا قاتنىشىڭ (ۋولۋنتەئەر

ئاخىرقى سۆز

ھەممىمىزنىڭ خەۋىرىدە بولغىنىدەك، بىر ئورۇندا بىللە ئىشلەيدىغان، بىر جايدا بىللە ياشايدىغان، ياكى بىر مىللەتتىن كېلىپ چىققان ئادەملەر توپىدىكىلەرنى ياخشى ئادەم، ئوتتۇراھال ئادەم، ۋە ناچار ئادەم، دەپ 3 چوڭ تۈرگە ئايرىغىلى بولىدۇ. -چىرايتۇرقىنىڭ قانداق بولىشىدىن قەتئىينەزەر، ياخشىلارنىڭ ئىچىدىكى بىر قىسىم كىشىلەر ئۆزىنىڭ ئادەم توپى ئىچىدە ئالاھىدە يۇقىرى ھۆرمەتكە ۋە يۇقىرى ئابرويغا ئىگە بولىدۇ. مەزكۇر ماقالىنى ئوقۇپ مۇشۇ يەرگە كەلگەندە، سىز ئۆزىڭىز بىلىدىغان ئاشۇنداق يۇقىرى ھۆرمەت ۋە ئابرويغا ئىگە كىشىلەرنى يۇقىرىدىكى ئادەم خاراكتېرىنىڭ 6 تۈۋرۈكى بىلەن سېلىشتۇرۇپ بېقىڭ. شۇنداقلا ئۆزىڭىزنىمۇ ئاشۇ 6 تۈۋرۈك بويىچە بىر قېتىم باھالاپ بېقىڭ. شۇ ئارقىلىق سىز نېمىنى بايقىدىڭىز؟ مەن يۇقىرى ھۆرمەتلىك ۋە يۇقىرى -ئابرويىناۋەتلىك كىشىلەردە ئاشۇ 6 تۈۋرۈكتە ئىپادىلەنگەن كىشىلىك خاراكتېرىنىڭ كۆپىنچىسى تېپىلىدىغانلىقىنى بايقىدىم.

مەن ئىزچىل تۈردە مىللىي ساپانى ئۆستۈرۈش ئۇيغۇرلار ئۈچۈن نۆۋەتتىكى ئەڭ مۇھىم ۋەزىپىلەرنىڭ بىرى ئىكەنلىكىنى تەكىتلەپ كەلدىم. مەن مەزكۇر ماقالىنى تەييارلاۋاتقاندا كۆز ئالدىمغا ياپونىيەلىكلەر كەلدى. مەن ياپونىيەدە 2 يېرىم يىل ياشاپ باققاچقا، ياپون مىللىتىنى خېلە ياخشى چۈشىنىپ قالغان ئىدىم. ئوتتۇرا دەۋر ۋە ھازىرقى دەۋرنىڭ دەسلەپكى

مەزگىللىرىدىكى سىياسىي قۇرۇلمىلار، ئىسپانىيە ئېمپىرىيەسى، ۋە ئەنگلىيە ئېمپىرىيەسى قاتارلىقلارنىڭ تولۇق قۇدرەت تېپىشى ئۈچۈن نەچچە ئەسىر ۋاقىت كەتكەندى. لېكىن ياپونىيە پەقەت 80 يىلدەك ۋاقىت سەرپ قىلىپ، دۇنيادىكى ئەڭ قۇدرەتلىك دۆلەتلەرنىڭ بىرى بولالدى. بۇ قېتىم ياپونىيە قاتتىق يەر تەۋرەش ئاپىتى، دېڭىز كەلكۈنى ئاپىتى، ۋە يادرو رادىئاتسىيىسىنىڭ تارقىلىپ كېتىشى ئاپىتى قاتارلىق 3 چوڭ تەبىئىي ئاپەتكە يولۇققاندا، ياپون خەلقى ئىپادىلىگەن مىللىي ئىپتىخارلىق، مىللىي روھ ۋە مىللىي ساپا پۈتۈن دۇنيانى ھەيران قالدۇردى. مېنىڭ ئاڭلىشىمچە، ياپونىيەدە يەر تەۋرىگەندە ھېلىقى پارتلاپ كەتكەن يادرو ئېلېكتىر ئىستانسىسىدا ئىشلەيدىغان بىر بوۋاينىڭ پىنسىيىگە چىققىنىغا ئەمدىلا 3 كۈن بولغانىكەن. ئۆزى ئىشلىگەن يادرو ئېلېكتىر ئىستانسىسىدا ۋەقە چىققاندىن كېيىن، ئۇ ئۆزىنىڭ ئۆلۈپ كېتىدىغىنى ئېنىق بىلىپ تۇرۇپ، «ھازىر مېنىڭ ۋەتىنىم ئۈچۈن ئۆزەمنى قۇربان قىلىدىغان ۋاقىتم» «كەلدى، دەپ ئويلاپ، ئائىلىسىدىكىلەر بىلەن خوشلىشىپ، ھېچ كىمگە ئۇقتۇرماي، پارتلاپ كەتكەن يادرو قازىنى بار بىناغا كىرىپ كېتىپتۇ. بىر كۈنى ئەنگلىيە بىك تېلېۋىزورى توكيودا ياشايدىغان 50 ياشلاردىن ئاشقان بىر ئايالنى زىيارەت قىلىپ، «سەن يادرو رادىئاتسىيىسىدىن قورقتۇڭمۇ؟ توكيودىن باشقا بىر جايغا كېتىشىنى «ئويلىدىڭمۇ؟ دەپ سورىغانىدى، ئۇ ئايال «بۇ مېنىڭ ۋەتىنىم. ۋەتىنىم - بالاقازغا يولۇققاندا مەن ھەرگىزمۇ ئۇنى تاشلاپ باشقا يەرگە كەتمەيمەن. مەن ئۆلسەممۇ مۇشۇ يەردە تۇرۇپ «ئۆلمەن. دەپ جاۋاب بەردى. ھازىر خەلقئارادىكى نۇرغۇن كىشىلەر ياپون خەلقىنىڭ بۇ قېتىم ئاپەتكە ئۇچرىغان قۇرۇلمىلارنى قايتا ياساپ چىقىش ئىشىدا يەنە بىر يېڭى دۇنيا مۆجىزىسى يارىتىدىغانلىقىنى تىلغا ئېلىشماقتا. ياپونىيەلىكلەر نېمە ئۈچۈن شۇنداق قىلالايدۇ؟ مەن ئادەم خاراكتېرىنىڭ 6 تۈۋرۈكىنى يېزىۋېتىپ، ياپونىيەلىكلەر ئىچىدە بۇ 6 تۈۋرۈككە ئىگە بولۇپ بولغان كىشىلەرنىڭ نىسبىتىنىڭ ئىنتايىن يۇقىرى ئىكەنلىكىنى ھېس قىلدىم. بۇ جەھەتتە ئۇيغۇرلارنىڭ بۇنىڭدىن كېيىن قىلىشقا تېگىشلىك ئىشلىرى ناھايىتى كۆپ. پەقەت «»مەسئۇلىيەتچانلىق دېگەن بىرلا تۈۋرۈككە قاراپ باقىدىغان بولساق، بىز بىر مىللەت سۈپىتىدە بۇنىڭدىن كېيىن خېلىلا تىرىشمىساق بولمايدىغانلىقىنى ھېس قىلىمىز.

مېنىڭ پەرىزىمچە، ئادەم خاراكتېرىنىڭ بۇ 6 تۈۋرۈكى پەقەت بىر خىللا مىللىتى بار، ھەمدە ئۆزىگە ئۆزى ئىگىدارچىلىق قىلىپ ياشاۋاتقان ياپونىيەلىككە ئوخشاش مىللەتلەر ئارىسىدا، شۇنداقلا ئۆز دۆلىتىدىكى بىر مىللەت يەنە بىر مىللەتكە زۇلۇم سالىدىغان ئىشلار مەۋجۇت بولمىغان ئامېرىكىدەك ئەللەردە ۋۇجۇتقا كەلگەن. باشقا خىل ئەھۋاللار ئاستىدا ياشاۋاتقان كىشىلەر ئادەم خاراكتېرىنىڭ بۇ 6 تۈۋرۈكىدىن جانلىق ھالدا پايدىلىنىشقا توغرا كېلىدىغانلىقى ھەققىدە بۇنىڭدىن كۆپ سۆزلەشنىڭ ھاجىتى يوق.

«ئادەم خاراكتېرىنىڭ 6 «تۈۋرۈكى ئەستە قالدۇرۇش جەدۋىلى.

بۇ يازمىدا تىلغا ئېلىنغان ماقالىلارنىڭ تور: ئادرېسلىرى

ئامېرىكا نوپۇسىنىڭ تۈزۈلۈشى

http://www.adherents.com/adh_dem.html

يۈسۈپوغلۇ : ئىنستىتۇتى

<http://charactercounts.org>

يۈسۈپوغلۇ ئىنستىتۇتىنىڭ ئادەم خاراكتېرىگە ئائىت - تەلىم تەربىيە ماتېرىيالى ۋە : ئۇسۇلچىلىرى

<http://charactercounts.org/resources/index.html>

ئالتۇن : قاندا

http://www.meripet.com/Sohbet1/20110102_Qanuniyet8.htm

بۇ ماقالىنى ھېچ كىمدىن رۇخسەت سورىماي، مەنبەسىنى ئەسكەرتكەن ھالدا باشقا ھەر قانداق تور بەتلەردە ئېلان قىلىشقا بولىدۇ.